

УДК 745 (477)

Кетевані Маркарова
студентка I курсу магістратури
факультету теорії та історії мистецтва при НАОМА
Науковий керівник: Н. Ю. Белічко

Особливості художньої мови Тетяни Голембієвської початку 2000-х років та сьогодення

Анотація. Наукова стаття присвячена видатній українській художниці Т. Голембієвській. Розглянуто живописні особливості художньої мови, тематику творів на основі аналізу творчих робіт мисткині. Основою аналізу є роботи художниці, які не відомі широкому загалу.

Ключові слова: український живопис 2000-х років, пейзаж, натюрморт.

Постановка проблеми. Видатна українська художниця є майстром станкової картини, яка у своїй творчості зверталася до натюрморту, пейзажу, портрета. Вона творить понад шість десятиків років. Талант Т. Голембієвської завжди привертав увагу українських мистецтвознавців, проте, творчість художниці, зокрема, останніх десятиліть, не отримала ґрунтовного наукового дослідження.

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що в науковій літературі майже не існує розгорнутого комплексного дослідження, яке б вивчало творчість Т. Голембієвської періоду 2000-х років та сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На жаль, наукових статей про творчість Т. Голембієвської останніх десятиліть майже не існує. Ця тема привертала увагу здебільшого журналістів, які присвятили художниці статті у періодичних виданнях.

Серед сучасних науковців, дослідників творчості художниці, можна виділити статтю М. Криволапова [3]. В ній розглядаються художні особливості творів та прикметні стильові риси творчості Т. Голембієвської. Також зустрічаються статті про творчість художниці у публіцистичних журналах, серед яких можна виділити «Золота палітра» [1], «Татьянин день» [2], «Искусство жить» [5].

Значення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. В працях, присвячених творчості Т. Голембієвської, практично не зустрічається мистецтвознавчого аналізу її творів. Даний період творчості художниці майже не досліджений.

Новизна наукового дослідження. В статті проведено мистецтвознавчий аналіз творів Т. Голембієвської періоду 2000-х років та сьогодення.

Виклад основного матеріалу.

Серед багатьох майстрів українського образотворчого мистецтва, безперечно, почесне місце посідає відома в Україні та за кордоном художниця, професор Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, Т. Голембієвська.

Для кращого розуміння творчості мисткині відзначимо деякі важливі фрагменти з її біографії. Наприкінці 50-х років ХХ ст. Т. Голембієвська розпочала свій творчий шлях, вступивши до Київського художнього інституту. Родина майбутньої художниці походила з кіл інтелігенції – батьки закінчили Харківський художній інститут, бабуся колись вчителювала у гімназії. В художньому інституті її вчителями були прекрасні майстри живопису та рисунка, друзі та приятелі батьків, І. Н. Штільман, К. Д. Трохименко, В. М. Костецький, С. О. Григор'єв. Але найбільший вплив на творчість юної студентки мав професор Київського художнього інституту О. О. Шовкуненко, що працював у широкій імпресіоністичній манері. Видатний живописець та педагог, який відрізнявся своїм життєствердуючим характером світосприйняття, був дуже близький духу молоді художниці. Для них обох «живопис – це буяння і феєрія яскравих фарб, танок ритмів. Колір – чистий, насичений – головний виразальний засіб» [4, с. 101].

Головним педагогом у своєму творчому шляху Т. Голембієвська вважає батька, М. І. Молоштанова, майстра живопису, члена Спільки художників України з перших днів її заснування, учасника численних художніх виста-

вок. Саме йому вона завдячує тонкому сприйняттю краси природи, саме він відкрив їй основи живописної майстерності, вчив бачити прекрасне та передавати світлі відчуття на полотні. Початок нового тисячоліття в українському культурному просторі був неоднорідний. Суспільство знало трансформаційних змін, на тлі яких мистецтво було витіснено на друге місце потреб населення країни. Лише у 2005 році у стінах Верховної Ради відбулася спроба комплексного розгляду культурної політики України. Але системного підходу до цієї проблеми так і не відбулося.

Українським художникам дуже важко було вписуватися в ринкові відносини. Багатьом приходилося займатися не лише творчістю, а ще й виконувати роботу арт-менеджера. Також художники залежали від смаків покупця, що найчастіше руйнувало їхнє творче зростання.

В цей період в Україні відроджується цікавість до власних митців, стає дуже популярним прикрашати свої домівки творами сучасного мистецтва, тому це дуже плідні роки у творчості Т. Голембієвської. На початку 2000-х років художниця була вже ушлявленою майстриною не тільки в рідній країні, але й у Європі. Її творами захоплюються іноземці, деякі з них приїзять до майстерні творчого подружжя В. Зноби – Т. Голембієвської, щоб зробити замовлення славетним митцям.

У ці роки живопис мисткині набуває характерних ознак: палітра стає ще більш нестримною, мазки створюються за допомогою мастихіну та пальців руки – круглі, вдавнені. Зав-

жди присутні фактурні мазки, що притаманні майстрині упродовж усієї її творчості. В деяких роботах можна помітити змішану техніку: масляна фарба з додаванням контуру, виконаного фломастером.

Теми картин залишаються незмінними – це улюблені художницею натюрморти з квітів та пейзажі. Мисткиня, як і раніше, відображає у своїх творах настрої. З новою силою звучать філософські роздуми, що свідчать про зрілість творчого мислення.

Картину «Соняшники» (іл. 1) художниця створила під час перебування на своїй дачі. Т. Голембієвська завжди згадує цю місцевість з великим теплом, там вона набирається творчої наснаги, милується красою рідної землі.

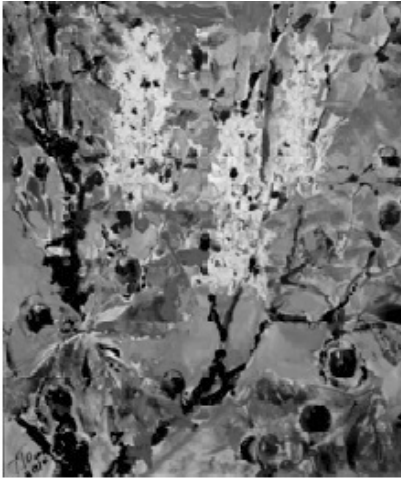
Полотно подовженого формату, на якому зображено великі квіти соняшника в оточенні зелені дерев. Сухе розпечене повітря наче застигло над полем. Рожевими баранцями мляво плывуть хмаринки, але й вони не несуть очікуваної свіжості. Тонке листя соняшників терпляче огортає могутнє стебло у сподіванні жаданого дощу. Квіти соняшника, що вже дозріли, гублять яскраві пелюстки і не витримують власної ваги. Майстерно передана яскрава зелень, жовто-оранжеві пелюстки соняшника, що оточують вже зрілі плоди, літнє блакитне небо з рожевими та білими хмаринками. Цим твором художниця наводить на роздуми про те, що сама природа навчас людину стійко переносити труднощі, яких у кожному житті трапляється чимало.

Під впливом поїздки до Греції,

яку родина Т. Голембієвської здійснила наприкінці 2003-го року, була написана картина «Греція. Берег моря». Художниця була приємно вражена красою елладських пейзажів, спокійною гладдю теплого моря. На картині зображено берег, на якому росте вічнозелене дерево. Пастельна палітра передає тихий, спокійний настрій, баранці, що хвилюють море, мають білі та блакитні відблиски, що їм надає сонце, яке ховається за хмарами. Зелень дерева, на якому також присутнє сонячне мерехтіння, зображено легкими штрихами. Стовбури дерев зроблені вдавненими мазками, а море

Іл. 1. Т. Голембієвська. Соняшники.
2009. П., о. 145x65.
(З приватної збірки)

Іл. 2. Т. Т. Голембієвська. Київська осінь. 2010. П., о. 60х60. (З приватної збірки)

та небо не має чіткої кольорової грані, оскільки зливається у єдиному просторі. Картина вражає уяву єдністю кольорової гами середземноморського пейзажу. Саме такі відчуття виникають у тих, хто закохався у Грецію, відвідавши її.

До грецької теми належить картина «Храм Посейдона» – робота-натхнення, яка, немов розкрита шкатулка з дорогоцінними каменями, заворожує уяву. На височині, серед блакитного неба із білими хмарами, бачимо античну споруду. Складається враження, що вона ніби зависла у просторі, наче це примара, нав'язана спекотним повітрям. Художниця використала теплу кольорову палітру, дуже ніжну та витончену. Все переливається, плавиться в ажурному мереживі фактурних мазків.

Багато уваги художниця приділяла емоційному стану; так, в картині

«Квіти в моєму саду» вона з великою любов'ю пише квіти, милується ними. Робота виконана дуже швидко, під час одного сеансу. Зрозуміло, що для отримання подібного результату художник має володіти усіма досягненнями імпресіоністичного живопису. Картина належить до серії робіт з такою ж назвою.

Незвично вирішена картина «Київська осінь» (Іл. 2), яка з першого погляду викликає здивування – у ній збіглися дві пори року: весна та осінь. Таке незвичне вирішення композиції змушує глядача довше затриматися біля полотна. На тлі синього, весняного неба, зображено каштанову гілку з жовтим листям та з плодами дерева, які бувають лише восени. На цій же гілці намальовано квітучі каштанові свічки, що їх народжує дерево навесні. Таке поєднання викликає якісь глибинні роздуми про вічне – все народжується, квітне, визріває, а потім згасає. Це – одвічний сенс життя, своєрідна алегорія молодості та зрілості. Дуже яскраві кольори, вдале поєднання охри з каштаново-коричневим, блакитного – з білим та ніжно-рожевим; тонкі переходи від блідо-зеленого до смарагдового. Стовбур каштанового дерева має навіть фіолетово-сині відблиски. Картина насичена повітрям та пахощами весни та осені. Вертикаль, що йде від свічок каштана вгору, контрастує з відчутним рухом вниз, що утворюється завдяки плодам дерева. Дуже вишукана та емоційна робота.

У Маріїнському парку Києва Т. Голембієвська намалувала картину «Зима у моєму саду». На полотні зо-

бражено зимовий пейзаж, виконаний у пастельній гамі. Досить стримана робота, що демонструє витончений смак автора. На першому плані зображений пухкий сніг, осяяний ранковими променями. Саме у цьому білому снігові художниця відобразила увесь свій живописний талант, своє бачення білого кольору. Він мерхтить різними відтінками: рожевим, блакитним, синім, фіолетовим, охристим, бузковим. Неймовірна гра різних кольорів, що бере на себе білий – ось, що приваблює художницю, яка майстерно та захоплено виписує цей сніг. На другому плані розташовані дерева. Вони такі тоненькі та виглядають беззахисними у зимову пору року. Коли на них дивишся, відчувається мороз та виникає бажання закутатися тепліше. На третьому плані проглядається Маріїнський палац, який ледь можна розгледіти. Високе зимове небо має блакитні та білі відтінки. Передній план деталізовано кількома рухами швидких мазків. Пастозні мазки білою фарбою прикрашають роботу, що є відмінною ознакою творчості художниці.

У 2013 році Т. Голембієвська було запрошено до міжнародного чорногорського пленеру, що проходив у Которському заливі. Картина «Пейзаж. Чорногорія» була однією з численних робіт, які натхненно писала художниця в цьому чарівному місці.

На полотні бачимо величні скелі Боко-Которського заливу. Сонце наче забарвлює їх у тендітні рожеві кольори, вони відображуються у блакитній гладі теплого моря. Яскрава робота щедро насичена сонцем, морським повітрям, звучанням різнобарвних

кольорів. Заспокійливо діють на глядача прохолодні відтінки синього та зеленого, нейтральні відтінки рожевого та коричневого. Художниці вдалося талановито передати красу одного з найкращих куточків Чорногорії.

Фантастичне враження справляє на глядача натюрморт «Вечір у Чорногорії». Антична посудина, розташована на передньому плані картини, здається, стоїть на самому краєчку понтона та ось-ось впаде у морську безодню. Вдаліні височіють величні сірі скелі, крізь які бачимо небо насиченого темно-синього кольору з білими, димчастими хмарами. Море написане глибокими кольорами смарагдової зелені у поєднанні із прохолодними відтінками різної інтенсивності. В цій роботі художниця надає перевагу холодній кольоровій гамі.

Звертається Т. Голембієвська і до свого улюбленого сюжету – квітів у вазі – у роботі «Троянди у Чорногорії». На невеличкій круглій поверхні, що вкрита білою драперією, стоїть скляний глечик для води, в якому знаходиться букет рожевих троянд. Квіти розташовано на тлі сірих скель, глядач майже не бачить неба. Образність та поетика – головний зміст цієї роботи. Вишуканість композиції поєднується із гармонійним колористичним вирішенням.

Під час перебування у Чорногорії Т. Голембієвська відвідала курортне місто Герцег-Нові, в якому через гористий рельєф зроблено багато крутих стежин та сходів. Через цю особливість його ще називають «містом тисячі сходинок». Картина «Пленер у Герцег-Нові» якраз ілюструє цю незвичайну архітектуру. Палюче сонце

осяєє сірі кам'яні стіни та вуличну бруківку. Крутими сходами піднімається молода дівчина у білій короткій спідниці. Її постать здається зовсім маленькою на тлі величного кам'яного міста.

Дуже вишукано виглядає робота «Проліски». Цю картину художниця малювала у себе вдома. На квадратній дошці невеликого формату, розташовано срібне блюдо з квітами білих гіацинтів. Праворуч бачимо коштовний срібний кавник. Предмети розташовані на білому тлі ґрунтованої дошки. Композиційне вирішення має фрагментарний характер – глядач не бачить столу, на якому, вірогідно, стоїть цей натюрморт. У роботі бачаться тенденції етюдизму, вона виконана у техніці *a la prima*. Головним її акцентом є неперевершена співзвучність кольорів. Вишуканість композиції поєднується з гармонійним колористичним вирішенням.

Цікавим з технічної точки зору є натюрморт «Мої троянди». Його особливістю є поєднання пастозного олійного живопису із чітким контуром вази, виконаним фломастером. Причому скляну посудину позначено декількома штрихами, художниця не має наміру ретельно його промалювати. Її увага цілком повернута до вималювання фактурними мазками пелюстків білих троянд.

У 2000-х роках Т. Голембієвська дуже плідно працює, втілюючи у свої твори враження, які отримала під час численних поїздок до Греції, Шотландії, Англії, Франції, Болгарії. Її пензлю належать чудові античні краєвиди, вона оспівує своє улюблене італійське місто – Венецію, захоплюється пейзажами Парижа та

болгарськими морськими краєвидами. Також у цей період художниця малює велику кількість різнобарвних натюрмортів, що утворюють собою цілий квітковий вернісаж.

Т. Голембієвська є майстром полотен, на яких зображено українську природу, античні пейзажі, середньовічну італійську архітектуру. Яскраві карпатські краєвиди, види Созополя, Парижа, Венеції, Афін, рідного Києва, пейзажі та натюрморти завжди мають поетичне вирішення сюжету, що характерно для творчості художниці. Її картини сповнені жагою життя, любові до природи. Вона розквітає від буяння та розмаїття кольорів, у всій своїй багатогранній красі постає на милування глядачам. На картинах художниці ми бачимо емоційну стихію, що виривається з полотен у нестримному ритмі шалених мазків. Прикметною особливістю живописної манери художниці є поєднання пастозних мазків та легких штрихів, крізь які проглядає біле полотно, а подекуди навіть воно зовсім не замальовується фарбами – художниця не боїться залишати шматки ґрунтованого полотна. І це дуже тонко та вишукано у неї виходить. Мистецтвознавці завжди відзначали яскравий колорит, що властивий майстрині протягом всієї її творчості.

Творам художниці притаманна життєстверджуюча позиція, світлоносний простір, феєрія барв, експресивний живописний темперамент, постійне новаторство. Художниця належить до майстрів колориту, оспівувачів етнічної самотності.

Провідним жанром творчості художниці є пейзаж та натюрморт

– глибока лірика живе у квітах, де власне унікальне сприйняття художницею кольору об'єднане з традиціями імпресіонізму. Треба зазначити, що школа реалізму, яку пройшла художниця, відобразилася у багатьох її творах.

Т. Голембієвська одержима жагою творчості, яку вона висловлює в живопису. Художниця володіє потужною живописною технікою, хоча її палітра, зазвичай, стандартна. Майстриня поетично оспівує життя, подекуди вдаючись до алегорій, крізь які вона передає свій філософський світогляд. Її притаманна реалістична та імпресіоністична манера живопису.

Проаналізовані твори Т. Голембієвської засвідчують, що особливість

живописних прийомів художниці полягає в її індивідуальній творчій манері, у живопису, в якому велике значення надається кольорові як першооснові. Індивідуальна творча манера художниці характеризується поетичною багатогранністю. Її живопис поєднав реалізм з естетикою імпресіонізму. Узагальнення форм, значення кольорів – все це додає особливої виразності картинам Т. Голембієвської. Всі роботи художниці насичені кольором, сонцем та повітрям, дзвінким злагодженим колоритом, радісним піднесенням та оптимістичним світосприйняттям. Квіти, пейзажі, жанрові роботи та портрети – все осяяне сонячною експресією, емоційністю, радістю буття.

1. *Бараневич Л. Б.* Золота палітра. Т. Голембієвська / Л. Б. Бараневич // Київ : Віче. – 2012. – С. 70–74.
2. *Калинина. Е.* Татянин день / Елена Калинина // Київ : MUZA. UA. – 2011. – С. 10–13.
3. *Криволапов М. О.* Т. Голембієвська / Михайло Криволапов // Мистецьки Обрії. – Київ. – 2006. – № 8. – С. 100–102.
4. *Криволапов М.* Українське мистецтво ХХ століття в художній критиці. Теорія. Історія. Практика / Михайло Криволапов. – Київ : КИТ, 2010. – 476 с.
5. *Мальчик Н.* *Искусство жить* / Наталья Мальчик // Караван историй. – Киев. – 2013. – С. 116–127.
6. *Сивак О.* Тетяна Голембієвська: до дня народження / Олена Сивак // Мистецьки Обрії. – 2012. – № 4. – С. 36.
7. *Стройков В. В.* Київський літопис ХХІ століття. – Київ : Видавничий центр «Метр». – 2003.

Особенности художественного языка Татьяны Голембиевской в 2000-х годах и современность *Кетевани Маркарова*

Аннотация. Научная статья посвящена выдающейся украинской художнице Т. Голембиевской. Рассмотрены живописные особенности художественного языка, тематика произведений на основе анализа творческих работ художницы. Основой анализа являются работы художницы, которые не известны широкой общественности.

Ключевые слова: украинская живопись 2000-х годов, пейзаж, натюрморт.

Features of artistic language Tatiana Holembiyevskoyi in the 2000s and the present

Ketevani Markarova

Annotation. This article researches the life of outstanding Ukrainian artist and pedagogue with the long-term experience Tetyana Holembiyevska. This outstanding Ukrainian artist is a master of easel painting, who worked in genres of still life, landscapes and portraits. She has been painting for over six decades. Her talent has always attracted attention of the Ukrainian art critics. However, her works, particularly of the last decades, have not received well-grounded scientific research.

The importance of the research is based on the fact that in the scientific literature comprehensive complex research, which studies the works of Tetyana Holembiyevska of the period from 2000 until nowadays, nearly doesn't exist.

The article, which is based on the analysis of the works of Tetyana Holembiyevska of that period, studies her paintings, painting techniques and the main topics of the works. At that time her mastery gains certain characteristics: palette becomes more immoderate, the brushstrokes are created with the help of palette knife and fingers, they are rounded and sank. Texture brushes, which are typical of her works of the earlier period, are still preserved. In some works we can notice mixed technique: oil paint with adding of the felt-tip pen contour. The topic of the paintings are permanent: the artists' favorite flower pieces and landscapes. As well as in her earlier works, here she captures the mood. Philosophical reflection gain new vision, which show the maturity of the artistic thinking.

Tetyana Holembiyevska is a master of paintings where the Ukrainian nature, medieval Italian architecture and antique landscapes are depicted. Spectacular Carpathian landscapes, the views of Sozopol, Paris, Athenes and her native Kiev and still life paintings always have the poetic solution of the composition, which is typical of her works. Her paintings are full of love to life and nature. In her paintings we can see rich emotional sphere, which rushes out of the canvases in the reckless rhythm of grandiose brush strokes.

The article reveals that the particularity of her painting technique is in her individual artistic manner, where the color as the fundamental principle.

The typical traits of the works of Tetyana Holembiyevska are wide texture brush strokes, pastosity, agility of the brush work, abundance of the colors, laconic the composition. Realistic and impressionistic painting manner, picturesqueness, philosophical form, contemplation, poetization of the reality, the joy of being, emotionality is typical of her. The artist belongs to the masters of color and ethnic originality.

Keywords: Ukrainian art of the 2000s, landscape, still life.